

Traditia pasunatului transhumant din Muntii Retezatului (I)

Descriere imagine:
Pasune din Retezat

Muntii Retezatului cu pasunile, lacurile glaciare si paraiele din golul de munte de deasupra padurilor reprezinta din vremuri imemorabile spatiul ideal pentru varatul animalelor domestice, la concurenta cu animalele salbatice de interes cinegetic. Despre vegetatia acestor munti s-au scris tomuri intregi de date stiintifice, care au facut cunoscute lumii intregi valoarea deosebita a florei si a faunei ce o insoteste, in cele din urma Retezatul fiind declarat primul nostru Parc National, in 1935, si apoi Rezervatie a Biosferei, in anul 1979.

Biodiversitatea de exceptie a acestor munti, pe langa conditiile naturale, a fost produsa si de valorificarea rationala de secole prin pasunat a acestor pajisti cu o incarcare adecvata de animalele domestice, ovine si bovine, necesitand un minim de lucrari de intretinere.

Amploarea pastoritului in Muntii Retezat

Va prezentam in continuare o sinteza pentru zona de protectie speciala (Tabelul 1) si din zona tampon (Tabelul 2), prin care evidentiem amploarea pastoritului in golul montan al Muntilor Retezat, care a favorizat si mentinut biodiversitatea rezervatiei actuale.

În **zona cu protectie speciala**, incarcarea optima cu animale pe 8212 hectare pasune este de 2785 UVM (11.250 ovine, 1100 taurine si 65 cabaline), revenind in medie 0,34 UVM/ha, pe o durata medie de 70 zile sezon de pasunat, variind intre 50 si 100 zile, in functie de altitudine.

În zona tampon incarcarea cu animale la hectar este mai mare cu circa 60 la suta pe unitatea de suprafata la aceeasi durata medie a sezonului de pasunat. In final, pe suprafata de 14.937 ha pasune din PN Retezat in cele 45 trupuri situate intre 1000 si 2457 m altitudine, in sezonul de pasunat pe altitudine, de la 100 pana la 50 zile, in medie 70 zile, au pasunat 26.100 ovine, 2690 taurine si 170 de cai, revenind in medie 0,43 UVM la hectar.

La acest rezultat s-a ajuns din aproape in aproape dupa o indelungata practica a transhumantei, cu varatul animalelor sus, in golul montan si producerea fanului pentru iernare jos, in satele din jurul muntelui.

Masuri de reabilitare a patrimoniului pastoral montan

Efortul ducerii animalelor la pasunat in munte este considerabil, crescatorii din unele sate (Bosorod, Batalari, Covragi, Grid, Valcele) parcurg 70-75 km pe jos din sat pana la pasune, unde au conditii grele de vietuire, in adaposturi primitive, fara curent electric, apa, incalzire etc., sub amenintarea permanenta a carnivorelor mari, ursi si lupi.

Din pacate, acesti curajosi crescatori de animale s-au imputinat din cauza lipsei de confort minim in golul montan, greu accesibil, si a altor posibilitati de existenta mai usoara in tara sau in alte tari din UE. Odata cu scaderea dramatica a efectivelor de animale care pasunau pana nu demult in PN Retezat, vor aparea probleme majore cu reducerea biodiversitatii actuale, pierderi de produse animaliere ecosanogene in zone cu handicap, impadurirea pasunilor existente si alte mari neajunsuri pentru generatia actuala si pentru cele care vor veni.

Prin urmare, se impune efectuarea unui studiu reactualizat privind starea pasunilor si pastoritul din Retezat si a celorlalti munti cu traditie din Carpati, urmat de masuri concrete de imbunatatire a conditiilor de viata a crescatorilor, drumuri de acces, adaposturi pentru animale, lucrari minime pe pasuni si alte actiuni pentru salvarea si valorificarea in continuare a patrimoniului pastoral montan, conservarea biodiversitatii si a frumusetii neasemuite a peisajelor carpatine.

PN RETEZAT, IN LITERATURA PASTORALA

„Pasunile si pastoritul in Parcul National Retezat” este prima sinteza din literatura noastra, despre pasuni le si pastoritul din Parcul National Retezat (PNR), realizata de eminentul pratotehnician Dr.ing. Eugen Cernelea. In februarie 2004, am avut onoarea sa o prefatez cu un „Cuvant inainte”, din care redam fragmente in cele ce urmeaza:

„Sunt mai mult decat onorat sa scriu acest cuvant despre lucruri si fapte din trecut, care odata cunoscute si insusite pot deveni un inainte pentru viitorul pajistilor montane. Sarcina mea in acest caz este mult usurata, intrucat sunt putine lucrari care imbina atat de armonios si pragmatic experiente din trecut, prezentul si viitorul unui munte emblematic pentru Carpatii Romaniei, cum este Retezatul.

Autorul cartii de fata este un binecunoscut specialist in lumea tot mai restransa a pratologilor si

pratotehnicienilor autentici, mai vechi si mai noi.

Lucrarea este un produs al unei constante si ardente pasiuni pentru pajistile montane, dublata de o pregatire profesionala de exceptie, potentata continuu de desele incursiuni de lucru in Parcul National Retezat, ca insotitor sau sprijinitor spiritual si mai ales material al numerosilor specialisti din domeniul stiintelor naturii, agriculturii, silviculturii si protectiei mediului, de la care a avut multe de invatat de-a lungul timpului.

Avand o fire deschisa si receptiva la noutati, calitati si crez care l-au calauzit toata viata, a facut posibila implicarea directa a autorului la celebrul deja "Protocol de Gura Zlata din 1955", unde s-a pus pentru prima data la noi problema organizarii, administrarii si folosirii pasunilor din perimetrele ariilor protejate.

Aceasta tema a revenit in actualitate dupa aproape jumatate de secol, fiind inscrisa in Legea 5/2000 si art.5 al OG nr.230/4.03.2003 prin care se solicita elaborarea unor "Norme de gospodarie a pajistilor", in conformitate cu categoriile de management si cu obiectivele de conservare a biodiversitatii, cu capacitatea productiva si de suport a pajistilor din rezervatiile biosferei, parcurilor nationale si parcurile naturale.

Astfel ca, lucrarea de fata raspunde pe deplin acestor solicitari exprese ale momentului pentru conservarea biodiversitatii, fiind totodata un prim exemplu de urmat pentru specialistii si administratorii altor arii protejate din tara noastra.

In partea I a lucrarii sunt prezentate pe scurt cadrul natural al Muntilor Retezat, istoricul cercetarilor, caracterizarea generala a vegetatiei lemnoase si ierboase cu principalele specii endemice, ocrotite, medicinale, etc. O atentie aparte este acordata tipurilor de pajisti din etajele montan superior, subalpin si alpin cu capacitatea lor reala de suport, influenta pasunatului cu ovine si a celui cu bovine si alte aspecte.

Partea a II-a ocupa aproape doua treimi din volumul lucrarii si reprezinta pana acum un unicat in literatura noastra pastorală. Descrierea a 45 trupuri de pasune pe intreg Parcul National Retezat care este declarat in prezent si Rezervatie a Biosferei, cu precizari clare privind apartenenta, statutul juridic al proprietatii, suprafata, limite altitudinale, expozitia terenului, vecinatati, stancarii si grohotisuri, vegetatie lemnoasa si ierboasa, capacitate de suport sau incarcare posibila cu diferite specii si categorii de animale, tehnica pasunatului, constructii pastorale, focaritului, adaptatul animalelor, deplasarea animalelor de la locul de domiciliu (stabulatie) la pasune si unele observatii si recomandari privind imbunatatirea si gospodarirea patrimoniului pastoral.

Toate aceste veritabile studii complexe inregistrate cu multa truda si devotament zeci de ani, sunt acum redade posteritatii de autor, spre folosul imediat si de viitor al comunitatilor rurale din jurul muntilor Retezat si nu numai, astfel ca sa se realizeze un efect economic asteptat din valorificarea rationala prin pasunat a vegetatiei ierboase, concomitent cu conservarea durabila a biodiversitatii exceptionale din aceasta zona.

Tabelul 1: PASUNILE DIN PNR - ZONA CU PROTECTIE SPECIALA

Denumirea pășunii	Aparte-nența	Supra-fața (ha)	Ecart altitu-dinal (m)	Durata păscut (zile)	Animale (cap)			UVM	
					Ovine	Bovine	Cai	Total	La ha
Piciorul Coțului	Râu de Mori	199	1600-2300	60	300*	-	-	42	0,21
Stânișoara	Nucșoara	234	1650-2020	65	400	-	10	74	0,32
Pietrele	Nucșoara	207	1600-2240	55	-	50	-	50	0,24
Valea Rea	Nucșoara	195	1600-2180	50	-	40	-	40	0,21
Galeșu	Nucșoara	243	1560-2080	70	600*	-	-	94	0,39
Radeș	Sânpetru	603	1200-2130	60	-	200	-	200	0,33
Zlata	Săcel	274	1750-2142	60	-	120	-	120	0,43
Zănoaga	Vâlcelele Bune	424	1760-2240	60	-	80	-	80	0,19
Zănoğuța	Vâlcele	329	1750-2260	60	-	140	-	140	0,43
Secări	Grid și Bătălar	182	1780-2130	60	-	40	40	80	0,44
Slăvei	Bărăști	624	1600-2340	70	-	240	-	240	0,38
Bucura	Ciopeia și Ohaba	491	1720-2240	60	-	140	-	140	0,29
Paltina	Purcăreț	300	1560-2020	70	800*	-	-	112	0,37
Stănulete	Răchita	145	1760-2015	60	900*	-	-	126	0,87
Drăgșanu	Pianu de Sus	451	1710-2072	75	2000*	30	-	280	0,62
Dălma cu Brazi	Câmpu lui Neag	359	1410-2036	90	650	-	-	104	0,29
Scorotele	Câmpu lui Neag	401	1420-2072	90	600	30	15	141	0,35
Pleșa	Câmpu lui Neag	122	1580-1848	100	300	-	-	48	0,39
Piule	Câmpu lui Neag	177	1650-2080	100	300	-	-	48	0,27
Buta	Uricanii	548	1419-2065	60	1000*	-	-	140	0,26
Valea Mării	Luncani	405	1520-2340	60	1000*	-	-	140	0,35
Ciomfu	Paroș și Peștera	589	1640-2457	70	1000*	-	-	140	0,24
Stâna din Râu	Vââlcelele Bune	197	1580-2400	70	500*	-	-	70	0,36
Păpușa	Covrađi	225	1700-2180	70	500	-	-	80	0,36
Peleaga	Covrađi	136	1600-2130	70	400*	-	-	56	0,41
Bilugul Mare	Luncani	152	1720-2100	65	-	80	-	80	0,33
TOTAL (I)	x	8212	1200-2457	70	11.250	1110	65	2785	0,34

*) *Ovine si bovine de toate categoriile, in rest numai adulte*

Tabelul 2: PASUNILE DIN PNR - ZONA TAMPON

Denumirea pășunii	Aparte- nența	Supra- fața (ha)	Ecart altitudinal (m)	Durata pășcut (zile)	Animale (cap)			UVM	
					Ovine	Bovine	Cai	Total	La ha
Scurtele	Vâlcele	433	1620-2240	60	1500	-	-	240	0,55
Branu	Chitid și Sângeorgiu	635	1540-2291	75	1900*	-	-	266	0,42
Borâscu Mic	Subcetate	732	1540-2162	60	-	220	-	220	0,30
Borâscu Mare	Boșorod	880	1640-2158	60	1800*	220*	-	415	0,47
Galbena	Boșorod	438	1520-2194	60	600*	220	-	250	0,57
Coastele Ciorii	Coroiești și Râu Mic	249	1400-2200	65		110*	-	83	0,33
Lăncițiu	Coroiești și Râu Mic	229	1340-2100	65	600*	30	-	114	0,50
Vâsielu	Sălașul de sus	199	1650-2200	65	400*	150	-	206	1,04
Groapele	Paroș și Peștera	175	1320-2290	75	1000*	100	-	240	1,37
Gorova	Râu Alb	178	1580-1968	70	600	-	-	96	0,54
Cosma	Boșorod și Ohaba P	218	1570-1722	70	300**	120*	-	132	0,61
Valereasca	Unciuc	217	1400-2040	75	600	90*	-	164	0,76
Fruntea Izvor	Valea Dâljii	185	1000-1760	100	500	60	-	140	0,76
Soarbele	Tismana GJ	374	1560-2030	90	2000*	150*	50	442	1,18
Seaua lepii	Turnu Ruieni CS	333	1700-2170	60	800*	30	30	172	0,52
Teiu	Brebu CS	242	1650-2291	60	250*	-	-	35	0,14
Cracu Teiului	Ezeriș CS	70	1650-2080	60	250*	-	-	35	0,50
Părăul Mățului	Târnova CS	369	1630-2250	65	750*	-	-	105	0,28
Piciorul Morarului	Târnova CS	569	1530-2250	75	1000*	-	25	165	0,29
TOTAL (II)		6725	1000-2291	70	14.850	1.580	105	3.600	0,54
TOTAL GENERAL		14.937	1000-2457	70	26.100	2.690	170	6.385	0,43

* *Ovine și bovine de toate categoriile, în rest numai adulte*

Teodor Marusca